

גיליון מס' 252 פרשת לך לך
תשע"ח שנה חמישית

לע"נ הרה"ח
ר' יהודה ב"ר שאול אריה
אפשן ז"ל
נלב"ע ה' מר חשון תשע"ז
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו" (יד, יב)

לכאור' הו"ל למכתב את לוט בן אחי אברם ואת רכושו. וי"ל שרמז למ"ש בכלה רבתי פ"ג שבאו בעיקרון להלחם באברהם אלא שנטלו את לוט שהי' פניו דומין לו והיו סבורים שהוא אברהם, והנה כפה"נ מהפסוקים לא נטלו את האנשים אלא את השלל כמ"ש בפסוק הקודם ויקחו את כל רכוש סדום ועמורה ואת כל אכלם [אמנם נשים וקטנים כנראה לקחו בכלל השלל לכן כתיב וישב את הנשים ואת העם] לכן בתחלה נטלו את לוט בשביל רכושו והי' דעתם להחזיר אותו וליקח רק את הרכוש אבל אח"כ שראו שהוא בן אחי אברם ודומה לו חשבו שהוא אברהם ולכן לא החזירוהו ונטלו גם אותו ולכן חילקו הכתוב.

שיליה מס' סופרים אברהם אבינו הי' גבוה קומתו כנגד ע"ד אנשים וכן כחו ע"ש, וצריך ביאור. וי"ל דהוא מוכרח דבסנהדרין צ"ב ב' מבואר דאורך המחנה שבאו על אברהם הי' ת' פרסה, ואליעזר הוא עוג כמ"ש שם במס' סופרים והוא בא עם אברהם להלחם כמ"ש בנדרים ל"ב א' ומפורש בפ' דברים דעוג ערסו ט' אמות וכל אדם כשנולד ארכו אמה ומחצה כמ"ש בב"ר פ"ב וא"כ עוג קומתו כנגד ו' אנשים, ומבואר בפסחים צ"ד א' דמהלך אדם י' פרסאות ביום והם נלחמו עד חצי הלילה כדפירש"י בחומש וא"כ נלחמו ו' שעות ורדפו אחרי המחנה ואדם בינוני מהלך בו' שעות ה' פרסאות וא"כ אברהם שהי' קומתו וכחו כנגד ע"ד אנשים ואליעזר כנגד ו' הרי ביחד היו כנגד פ' אנשים א"כ הלכו בו' שעות פ' פעמים ה' פרסאות והוא מכוון ת' פרסאות כנגד כל המחנה וזהו שפירש"י ויחלק עליהם כדרך הרודפין זה לכאן וזה לכאן דהיינו שאליעזר רדף לצד מזרח המחנה ל' פרסאות כנגד ו' אנשים ואברהם רדף לצד מערב ש"ע פרסאות כנגד ע"ד אנשים נמצא השיגו כל המחנה, ואע"ג שהם ברחו הרי גם אברהם ואליעזר רדפו ושוב נשתוו, ודו"ק [מיהו י"ל דכשרודף או בורח הולך יותר מי' פרסאות ליום וצ"ע].

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"ספר התורה שנפל"

השבוע הגיע אל שולחנו של רבינו שאלה חמורה ועצובה, מאחת הישיבות החשובות בארץ (מפני כבודה, כמוזן לא נביא את הפרטים המלאים).

המעשה קרה בימים האחרונים, בעיצומה של שבת קודש, בהיכל אחת מטובי הישיבות, בשעה שבאו להגביה את ספר התורה אחרי קריאת התורה, המגביה הרים את הספר אך לפתע לחרדת הכל, נפל הספר תורה ארצה !!!! כמוזן, תיכף ומיד הרימו את הספר תורה בכבוד הראוי, והניחו עליו את מעיל הספר תורה והחזירו לארון, אך הלכה פסוקה היא (משנה ברורה סימן מ' ס"ק ג') כי אם נפל ספר תורה לארץ, אפילו עם נרתיקו נוהגים להתענות. כמוזן, כל בני הישיבה נחרדו מאוד, על מה עשה ה' ככה שראו בבזיון התורה באופן כזה, ותיכף הנהיגה הנהלת הישיבה מספר חיזוקים בנושאים שונים הקשורים לספר תורה וכבוד בית הכנסת.

אלא, שלענין התענית עלו מספר שאלות בענין. ומכוחם הכריע רבינו, שאין התענית במקרה זה חמורה כל כך. ושני שאלות מרכזיות היה בענין. ראשית - הספר תורה נפל כשעשו הגבחה על יד הבימה (והבימה עומדת על במה מזוגבת), נמצא שלא נפל על הארץ אלא על הקתדרא, ואולי יש להקל בזה, ויש באחרונים דעה שאם לא נפל על הקרקע ממש יש להקל בזה, ואכן מכוח זה פסק רבינו שאין חיוב תענית. וכי ניתן לסמוך על אותם דעות.

שאלה נוספת היתה - כי הספר תורה לא נפל בשכיבה על הארץ, אלא נפל בעמידה, כך שהקלף לא נגע בקרקע אלא העצי חיים נגעו בארץ, ואולי זה קל יותר. תשובת רבינו היתה: הספר תורה נחשב שנפל, אבל זה קל יותר מאם נפל בשכיבה, והרבנים יראו לפי הענין במה להקל לבני הישיבה (עי' דעת נוטה תפלין עמוד ת"ל בשם רבינו על מקרה שנפל על כסא).

נציין כי בספר דעת נוטה על תפלין, מובא (עמוד תכ"ו) כי לכתחילה אין להחליף את התענית בצדקה, אלא צריך לצום באותו יום או למחרתו, וגם אין לדחות הצום עי"ש.

ונקוה לה' כי חודש מר חשון יהפך לנו לחודש של שמחה בקיום המצוות וביאת הגואל.

עלי הדף

ישמח לב מבקשי ה'

לבקשת רבים מקוראי הגליון בארץ ובגולה, אנו נענים אחרי הפצרות רבות להקדיש בס"ד בלי נדר מידי שבוע הארה או הערה קצרה על נושא השייך לדף היומי של אותו השבוע.

כידוע, אחרי שייסד הגאון מהר"ם שפירא ז"ע את לימוד הדף היומי, התקבל הדבר בכל תפוצות ישראל, וכמעט אין לך אדם מישראל, בפרט אלו שאין להם הפנאי להיות יום שלם בבית המדרש, שלא קובע לעצמו זמן ללמוד את הדף היומי. לא לחינם המליצו חכמי הדורות את התקנה הזו כ'דף המאחד' את עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם, באשר הכל עסוקים באותו הנושא.

כידוע, תורתו של רבינו שליט"א רחבה מיני ים ואין לך נושא או סוגיא שאין עליה חידושים ממנו שליט"א, ולבקשתנו, נעתר אחד מחשובי התלמידים הוותיקים זה רבות בשנים, החפץ בעילום שמו שליט"א שידי רב לו בכל ספרי רבינו, לציין דבר תורה השייך להדף היומי, ועל ידי זה תרבה הדעת ותכון השמועה וישמח לב כל מבקשי ה'. המדור אשר בשם 'עלי הדף' יכונה, יצטרף לסידרת המדורים הקבועים בכל שבוע ושבוע.

מיותר לציין, כי הנושא הנוגע לדף אינו קבוע, פעמים יעסוק בהלכה ופעמים באגדה, פעמים בחידודי ופעמים בביאור בדרך הסוד, כפי שתחזינה עיניכם מישרים. נשמח לקבל הערות והארות, וא"ה נשתדל להשיב ולהגיב.

בעתה ואחישנה

כי דבר ה' בזה

שם צ"ט א' תניא איך כי דבר ה' בזה זה האומר אין תורה מן השמים ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו זהו כי דבר ה' בזה וכו'. והנה הרמב"ם בפ"ג מתשובה ה"ח כתב שהוא בכלל אפיקורוס ואין לו חלק לעוה"ב וכנראה דלמד דכל הני דאמר' בסוגי' כי דבר ה' בזה הוא בכלל האפיקורסים דהא בגמ' קאי על אפיקורוס עי' בכל הסוגיא, ובזה מיושב מש"כ בדרשת הגר"ח מלוזין ז"ל לר"ה וכו' בקובץ אגרות למרן החזו"א ז"ל (ח"א סי' י"א) דכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הוא בכלל אפיקורוס כדאמר' בסנהדרין שם אע"ג דבגמ' ליתא אלא שהוא בכלל כי דבר ה' בזה, למדוה מדברי הרמב"ם דכל הני שהם בכלל כי דבר ה' בזה הם בכלל אפיקורסים.

(דרך אמונה הל' בכורים פ"א ה"א ביה"ל ד"ה וכל ועי"ש עוד באריכות)

סנהדרין דף צ"ח א' אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה וכתוב אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה (פרש"י במהירות) וכתוב עני ורוכב על חמור (פרש"י כעני הבא על חמורו בעצלות) זכו [שיהא בזכותם ע"י אחישנה] עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על חמור. והנה בסוכה דף מ"א א' כתבו רש"י ותוס' שם (ד"ה אי נמי) וכו' התוס' בשבועות דף ט"ו ב' (ד"ה אין) בשם תנחומא דביהמ"ק דלעתיד ירד מן השמים, ובערוך לנר בסוכה שם הקשה ע"ז הרבה דמבואר שיבנה ע"י בנ"א ואף שקושיותיו מלשון שיבנה אין מוכרח דל"ל קביעתו בקרקע מקרי בנין מ"מ הרמב"ם פ"א ממלכים כתב דמשיח יבנה ביהמ"ק וגם בב"ר (פס"ד) מבואר דבימי ר' יהושע רצו לבנות ביהמ"ק וכו' מבל"ד, ונראה דזה תלוי אם יהא אחישנה ע"י זכותנו נזכה ג"כ לבנות ביהמ"ק אבל אם יהי' בעתה ירד מן השמים ובסוכה שם חיישי' שיהא בעתה ע"ש אבל בתפלתנו אנו מבקשים שיבנה בית המקדש במהרה היינו אחישנה ואז יהי' בנין וזוה מיושב כל המקומות וד"ק. (טעמא דקרא ישעיה פ"ב ט ע"ש ועי' שם פס"ג)

לוח פסקי הלכות בענין הזכרת גשמים -

נערך ע"י אחד ממרביצי התורה נכד רבינו שליט"א ע"פ המ"ב ובתוספת הערות ממרן שליט"א

בימות הגשמים שואלים בברכת השנים "ותן טל ומטר לברכה". ומתחילים לשאול על הגשמים בארץ ישראל: בתפילת ערבית של ליל ז' מרחשון. ובחול' בתפילת ערבית של ליל יום השישים אחר תקופת תשרי, ובני עדות המזרח אומרים "ברך".

מכריזים קודם שמונה עשרה לאחר הקדיש טל ומטר כדי שהציבור ידעו.

הזכרה זו מעכבת היא, כפי שיבואר: וחוזר אף בליל ז' חשון ואינו דומה לליל ר"ח דשם הטעם דאין מקדשין החודש בלילה ואינו ענין לכאן.

המקום שנמצא בתפלתו	כיצד יעשה
[א] אם נזכר באמצע ברכת ברוך עלינו: [עד ברוך אתה של החתימה]	יאמר במקום שנזכר, ואם נזכר לאחר שאמר "כשנים הטובות" יחזור לותן טל ומטר ויגמור כסדר. [והטעם כדי שיהיה מעין החתימה סמוך לחתימה].
[ב] התחיל לחתום ואמר "ברוך אתה ה'":	ימשיך מברך השנים, ויאמרנה בשומע תפלה.
[ג] סיים מברך השנים:	י"א דיאמר שם, אמנם כתב המ"ב דיותר טוב לאומרה בשומע תפלה.
[ד] התחיל תקע בשופר:	יאמרנה בשומע תפלה קודם כי אתה שומע, "ותן טל ומטר לברכה".
[ה] אמר "ברוך אתה" של שומע תפלה:	יאמר "ותן טל ומטר לברכה": וימשיך כי אתה שומע וכו'.
[ו] אמר "ברוך אתה ה'" של שומע תפלה:	יאמר למדני חוקיך, ואח"כ יאמר "ותן טל ומטר לברכה", כי אתה שומע תפלה.
[ז] סיים חתימת שומע תפלה קודם שהתחיל רצה:	יאמר כאן "ותן טל ומטר לברכה" וימשיך רצה.
[ח] התחיל רצה:	תלוי בזה הדין, אם עדיין לא אמר היהיו לרצון השני שאחר אלהי נצור, חוזר לברך עלינו, ואם כבר אמר אף שעדיין לא עקר רגליו, חוזר לראש התפלה.
[ט] מסתפק אם אמר:	אם לא עברו ל' יום מזמן תחילת שאלת הגשמים חוזר ומתפלל, ואם כבר עברו ל' יום אינו חוזר ומתפלל.
[י] אם ברור לו שבשעת התפלה היה דעתו לומר ותן טל ומטר, ואח"כ מסתפק אם אמר:	תלוי, אם מסתפק לאחר זמן מופלג מתפלתו, אינו צריך לחזור, ואם נתעורר הספק מיד לאחר התפלה צריך לחזור.
[יא] אמירת צ' פעמים:	אם אמר צ' פעמים "ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר", שוב אם מסתפק אינו צריך לחזור. [ולחת"ס לכתחלה יאמר מאה ואחד פעמים]
[יב] נזכר בתפלה הסמוכה:	חוזר ומתפלל תפלת תשלומין.
[יג] שכח במנחה של ערב שבת, ונזכר לפני מעריב:	נחלקו האחרונים אם יתפלל ב' מעריב.
[יד] ש"ץ ששכח בתפלת לחש, ונזכר לאחר שהתחיל רצה"	בשחרית ומנחה, מסיים תפלתו וסומך על תפלת החזרה, ובמעריב חוזר ומתפלל, שאין לו על מה לסמוך.
[טו] ואם טעה בחזרת הש"ץ ולא הזכיר טל ומטר:	דינו כיחיד וכדלעיל.
[טז] אם אמר ותן מטר ולא הזכיר טל:	יצא.
[יז] אם אמר ותן טל ולא הזכיר מטר:	לא יצא.

יש להסתפק באופן שצריך לחזור לברך עלינו, וחוזר לשומע תפלה אי שפיר דמי.

מי ששכח לשאול בברכת השנים וגם בשומע תפלה, שדינו לחזור לברכת השנים, ושוב שכח לשאול שם, ימשיך תפלתו כסדרה וישאל בשומע תפלה.

יש להסתפק אם אפשר לומר התשעים פעם, בשבת או דהוי מכין.

העומד בתפלה ונסתפק באיזה דין איך יתפלל, כגון שכח איזה דבר בתפלה, מותר לילך ממקומו למקום מיוחד ולעייין שם בספר, וכתב המ"ב דמותר נמי לשאול את הדין. (קד סק"ב)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק